

може спиратися і на *евристику*, розуміючи при цьому, що досліджувана математична модель функції $y = f(x_1, x_2, \dots, x_n)$ у вигляді параболоїду є лише певним математичним припущенням формалізованої задачі.

Узагальнення методу. Експериментальний пошук екстремуму багатопараметричної функції $y = f(x_1, x_2, \dots, x_n)$ для $n \geq 2$ вимагає проведення ще складніших обчислень. Розробнику ЕС також знадобляться певні теоретичні та практичні знання з чисельних методів оптимізації, про які не йдеться в цій роботі. *Математичні методи планування експерименту* дозволяють науково обґрунтувати і практично спланувати в умовах неповної інформації адаптивний пошук екстремуму стохастичної функції $y = f(x_1, x_2, \dots, x_n, \omega)$ для довільного значення $n \geq 2$, $\omega \in \Omega$.

Наведені в цій роботі математична модель, приклади і методичні рекомендації щодо їх застосування окреслюють суть теоретичних проблем, з якими на практиці стикається програміст, розробник *Експертної системи*, що буде використовуватися топ-менеджментом. Приклади, наведені у статті, також можуть бути використані при розробці математичних розділів сучасних навчальних курсів, навчальних посібників і підручників, орієнтованих на фінансистів, майбутніх фахівців з економічної кібернетики.

Список використаних джерел

1. Распопов В. Б. Інженерний підхід до проектування математичного блоку експертної системи технолога // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: «Технічні науки». 2017. Том 28 (67). № 2. С. 44–48. URL: <https://en.calameo.com/read/0031683727973b2e54122>

Редько Олександр Юрійович
доктор економічних наук, професор,
Перший проректор з науково-педагогічної роботи,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ПОСТУЛАТИ РОЗУМІННЯ КОНТРОЛЮ

Вітчизняна сучасність багата на новели у різних сферах суспільного життя. На жаль, вони не оминули і таку досить консервативну сферу, як облік та контроль. На жаль – тому що рівень консерватизму професій бухгалтера, аудитора, ревізора певною мірою цементував стабільність системи управління і служив гарантією захисту від творчості «креативної молоді», яка сьогодні прийшла у владні структури. Не минуло це і сферу підготовки майбутніх фахівців.

З огляду на сучасні тенденції в технологіях отримання знань та підготовки фахівців із досить нових для України професій необхідна і певна зміна підходів до навчання майбутніх професійних аудиторів. В нагоді тут можуть стати так звані постулати контролю, знання яких дозволяє досить

ефективно організувати професійну аудиторську діяльність Вони можуть стати тією базою, на якій вже в подальшому будується навчання з деталізацією методів та процедур аудиту. До таких загальних аксіоматичних тверджень відносять такі чотири постулати.

Постулат 1. Носій Контролю (його суб'єкт, контролер) завжди повинен бути компетентним, об'єктивним. Компетентність контролера (перевіряючого) – це, перш за все, володіння знаннями, рівень яких дозволяє робити судження про будь-що. Вона досягається дією багатьох чинників, насамперед наявністю професійної освіти. До цього додається професійний і життєвий досвід. Це, так би мовити, база, на якій створюється компетентність. На таку базу накладаються: світогляд, моральні принципи, відповідна громадянська позиція, навички спілкування та знання психології тощо. Гарний компетентний контролер може вирости лише у практичному середовищі контролю (якщо цього забажає).

Об'єктивність контролера передбачає, що останній: 1) вільний від упереджень будь-якого характеру (політичних, національних, гендерних та ін.) щодо предмета перевірки чи його об'єкта; 2) є професійно незалежним (тобто вільним від тиску з боку третіх осіб щодо методів та очікуваних результатів перевірки); 3) оцінює факти максимально наближено до істини. Тут слід вказати, що абсолютна об'єктивність недосяжна в принципі, проте намагання максимально досягти її – мета професійного контролера.

Хоча компетентність та об'єктивність притаманні контролю та є елементами його трансцендентальності, все ж, на нашу думку, на першому місці повинна бути компетентність. Щодо повноважень, то в житті їх або забагато, або не вистачає (але зазвичай забагато)

Постулат 2. Контроль має бути конкретний за метою, об'єктом і предметом перевірки. Контроль заради контролю – це нонсенс. Будь-яка перевірка має цілком конкретний характер. Він може не бути чітко виражений для навколишнього середовища (об'єкта перевірки, співчуваючих, споглядаючи тощо), але суб'єкт контролю, якій його ініціював, повинен чітко розуміти мету контрольних дій. Важливо, щоб контрольні заходи не мали ознак карального характеру. Слід пам'ятати, що контроль має і виховну функцію, коли здійснення його заходів або рішення, що приймаються за його наслідками, скоріше попереджувальні, ніж караючі. Інколи приклад об'єкта перевірки та його стан після перевірки досить позитивно впливає на навколишніх та стає для останніх попереджувальним знаком.

Мабуть найкращою ціллю контролю є виявлення невідповідностей, які заважають досягненню мети діяльності контрольованої системи та (або) створюють ризик такого недосягнення. У цілому кінцеві (глобальні) цілі контролю можна сформулювати так:

- визначення ступеня досягнення мети Системи (виконання плану, прогнозу);
- визначення дотримання (виконання) персоналом регламентацій повноважень, прав та обов'язків, прийнятих рішень, нормативів, законів) – дисципліна виконання;

- визначення ризиків для безперервності функціонування (ймовірність банкрутства);
- визначення ризиків для бізнесу (політичних, економічних, правових, соціальних, людських тощо);
- визначення ефективності використання всіх видів ресурсів (від фінансових до ресурсів часу).

Ці та інші цілі (мета) можуть мати безліч складових (підцілей), але у будь-якому разі вони повинні наближувати контрольні заходи до їх кінцевої мети. Ще раз повертаючись до карального аспекту контролю, слід зауважити, що в такому випадку спротив діяльності контролерів та бажання скрити від них істину зростає у об'єкта перевірки у геометричній прогресії. Це не тільки віддаляє контролерів від мети перевірки, а і значно збільшує витрати на проведення контролю.

Не може бути головною метою контролю визначення винних – це прерогатива суду. Контролер може лише ідентифікувати робоче місце або посаду, на якій (або завдяки якій) виникли суттєві невідповідності, що, своєю чергою, стали причиною неочікуваних втрат чи ризиків.

Постулат 3. Для контролю не існує несуттєвих невідповідностей. Навіть маючи у своєму арсеналі принцип суттєвості невідповідностей та оперуючи принципом професійного скептицизму, для уваги контролера не існує незначних невідповідностей. Надзвичайно маленьке але системне порушення, таке, що навіть не має еквівалента у грошовому вимірнику, або невідповідність (неетичність) дій посадової особи (керівника чи підлеглого) поступово створюють підґрунтя для майбутніх великих проблем, ризиків або втрат.

Чи означає це, що слід всюди суцільно перевіряти все та всіх? Мабуть ні. Але в ході тематичної цільової перевірки контролеру слід звертати увагу та фіксувати будь-які невідповідності. Їх кумулятивний негативний ефект в майбутньому буде важко виявити, виправити, а попередити його доволі просто. Необхідно чітко розуміти поліморфність контролю. В ході перевірки контролери отримують значний обсяг інформації, у тому числі і такої, що не має прямого відношення до цілей контролю, але важлива для прийняття регуляторних або адміністративних рішень, для планування або прогнозування.

Постулат 4. Публічність та рівень розкриття результатів контролю визначається ступенем його досягнення мети перевірки. Ми вже з аксіом знаємо, що у контрольних заходах завжди повинен бути оцінений суб'єктом контролю результат. Питання публічного розкриття результатів контролю досить делікатне і визначається безліччю чинників. Існують певні застереження щодо конфіденційної або таємної інформації. Цілком можливі певні заборони на розкриття або своєчасне розкриття результатів контролю, встановлені вищим керівництвом або власниками суб'єкта господарювання. Але у будь-якому випадку, в тому чи у іншому ступені повноти розкриття результати контролю повинні бути доведені до відома об'єкта перевірки, споріднених з ним структур або до системи управління в цілому. У будь-якому разі за результатами контролю обов'язково повинно слідувати відповідне управлінське

рішення в діапазоні від подяки до покарання. Саме відповідне, бо виявлені негативні результати контролю при їх замовчування вищими керівництвом або власниками практично зводять унівець ефективність контрольної функції.

Публічність результатів контролю, з одного боку, є певною загрозою для тих порушників, яких ще не перевірено. З іншого – вселяє впевненість для осіб, які сумлінно виконують свої функції: вони праві та їм немає чого боятися.

З огляду на юридичну та судову практику в країні, будь-який результат контролю повинен бути зафіксований на паперовому носії інформації. При цьому такі результати повинні мати максимальну доказову та юридичну силу. Цього вимагає і практика вітчизняного менеджменту, коли керівництво, не розібравшись у суті результатів перевірки, приймає незаконні або не адекватні адміністративні чи кадрові рішення. І після програного суду розвертає своє невдоволення на контролерів. Тому **результати контролю повинні:**

- мати досить чітко визначений формат;
- мати певну структуру викладу залежно від мети перевірки;
- бути максимально об'єктивними;
- мати фіксуючий характер та семантику;
- бути деперсоніфікованими (з позиції вини) але водночас конкретними (з погляду визнання місця, де виявлено невідповідності);
- бути обґрунтованими та мати високий рівень доказовості;
- не тільки фіксувати негативні факти, а і виявляти чинники, що сприяли появі таких фактів;
- спрямовуватися на досягнення мети діяльності системи.

Вітчизняний менеджмент досить часто не розуміє можливостей контролю і певним чином абсолютизує його результати. Тому підготовка контролерів усіх форм контрольної роботи (аудит звітності, технологічний контроль, екологічний контроль тощо) повинна базуватися на розвитку вказаних постулатів у галузеву специфіку контрольної роботи.

*Решетник Тетяна Іванівна,
магістрант, спеціальність «Облік і оподаткування»;
Науковий керівник:
Шульга Світлана Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент;
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ТОВАРІВ (РОБІТ, ПОСЛУГ)

Міжнародний досвід розвитку аудиту свідчить, що аудиторська перевірка – це норма, без якої неможливий цивілізований, сучасний бізнес.

С. Дерев'яноко вважає, що «... аудит – це процес, за допомогою якого компетентний незалежний фахівець накопичує, оцінює свідчення про інформацію для визначення та висловлення думки щодо ступеня її відповідності встановленим критеріям» [1, с. 6]. Ми повністю погоджуємося з